

MỘT SỐ HÌNH THỨC LỪA ĐẢO ĐỐI VỚI SINH VIÊN TẠI THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH HIỆN NAY: NHẬN DIỆN VÀ GIẢI PHÁP

LÊ THANH HÒA¹, HỒ VĂN ĐỨC¹, NGUYỄN XUÂN HỒNG²

¹Khoa Lý luận Chính trị, Trường Đại học Công nghiệp Thành phố Hồ Chí Minh

²Trường Đại học Công nghiệp Thành phố Hồ Chí Minh
nguyensexuanhong@iuh.edu.vn

Tóm tắt: Hiện nay, các hình thức lừa đảo diễn ra phổ biến tại các thành phố lớn ở Việt Nam, trong đó có Thành phố Hồ Chí Minh (TP. HCM). Chúng ngày càng tinh vi với những thủ đoạn rất khó nhận biết. Bên cạnh những hình thức lừa đảo diễn ra một cách công khai, còn xuất hiện nhiều hình thức lừa đảo sử dụng công nghệ cao. Sinh viên của các trường đại học, cao đẳng tại TP. HCM là đối tượng mà tội phạm lừa đảo đang hướng đến, bởi lẽ, đa số sinh viên có sự thay đổi về môi trường sống khi đến TP.HCM học tập, cộng thêm sự thiếu hiểu biết về các hình thức lừa đảo, cho nên dễ trở thành nạn nhân của những hình thức lừa đảo này. Vì vậy, công tác tuyên truyền, phổ biến về những thủ đoạn, hình thức lừa đảo đối với sinh viên là rất cần thiết nhằm giúp sinh viên chủ động phòng tránh chúng. Trong phạm vi bài báo này, chúng tôi tập trung phân tích, làm rõ một số hình thức lừa đảo đối với sinh viên tại TP. HCM hiện nay, từ đó, đề xuất một số giải pháp chủ yếu giúp sinh viên phòng tránh những hình thức lừa đảo này một cách hiệu quả và an toàn.

Từ khóa: Nhận diện, hình thức lừa đảo, sinh viên, Thành phố Hồ Chí Minh

SOME FORMS OF FRAUD TO STUDENTS IN HO CHI MINH CITY NOWADAYS: IDENTIFICATION AND SOLUTION

Abstract: Nowadays, forms of fraud are increasingly common in major cities of Vietnam, including Ho Chi Minh City (HCMC). They are increasingly sophisticated with tricks that are difficult to recognize. Beside those taking place obviously, there are also many fraud forms using high technology. Students at universities and colleges in Ho Chi Minh City are the targets of fraudsters because most of them have a change in living environment and limited understanding of fraud forms so they easily become victims of these ones. Therefore, propaganda and popularity of fraudulent forms and tricks are essential to help students actively prevent and avoid them. The authors focused on analysing and clarifying some fraud forms to students in Ho Chi Minh City at present, since then, proposed a number of key solutions to help them prevent and avoid these fraud forms effectively and safely.

Keyword: Identification, forms of fraud, student, Ho Chi Minh City

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Lừa đảo có thể được hiểu là “Bằng thủ đoạn xảo trá để chiếm lấy của cải, tài sản” (Theo <https://vi.wiktionary.org>). Hình thức lừa đảo là cách thức thực hiện hành vi lừa đảo để làm cho người khác tin tưởng nhằm mục đích vụ lợi trái pháp luật. Hiện nay, nhiều hình thức lừa đảo đang diễn ra phổ biến tại các thành phố lớn ở Việt Nam. Chúng ngày càng tinh vi từ những thủ đoạn ngấm khó nhận biết như trước đây, cho đến các hình thức lừa đảo diễn ra công khai, rõ ràng, cả ở ngoài đời sống hiện thực cũng như trên không gian mạng. Đặc biệt, các hình thức lừa đảo đã trở nên đa dạng, tinh vi và được thực hiện chuyên nghiệp hơn ở các thành phố lớn có điều kiện tốt về kinh tế và xã hội. Nhiều đối tượng, nhiều thành phần xã hội được xem là “con mồi” để tội phạm thực hiện hành vi lừa đảo, trong đó có sinh viên. Đặc biệt, sinh viên của các trường đại học, cao đẳng tại thành phố lớn như TP. HCM là một trong những đối tượng mà tội phạm lừa đảo thường xuyên nhắm đến.

Theo thống kê của Bộ Giáo dục và Đào tạo năm 2018, Việt Nam có 236 trường đại học, 60 trường cao đẳng với quy mô 1.707.025 sinh viên đại học và 65.112 sinh viên cao đẳng, tập trung chủ yếu ở các thành phố lớn [1]. Chỉ tính riêng ở TP. HCM đã có 90 học viện, trường đại học và cao đẳng trên địa bàn với quy mô 462.407 sinh viên [2].

Thành phố Hồ Chí Minh là nơi lý tưởng cho việc học tập, nghiên cứu, trải nghiệm cuộc sống... của sinh viên đến từ mọi miền của đất nước. Do hạn chế về kinh nghiệm sống, kỹ năng sống, nơi học tập, sinh hoạt lại ở xa gia đình, trong một môi trường kinh tế, xã hội phức tạp, nên sinh viên được xem là đối tượng mà tội phạm nhắm đến để thực hiện các hình thức lừa đảo. Do nắm được những hạn chế và yếu điểm của sinh viên, tội phạm đã sử dụng nhiều hình thức lừa đảo nhắm vào họ để chiếm đoạt tài sản, hoặc lôi kéo, dụ dỗ các em tham gia thực hiện hành vi vi phạm pháp luật.

Hậu quả của các hình thức lừa đảo xã hội nói chung và đối với sinh viên nói riêng là rất lớn. Sinh viên một khi là nạn nhân của các hình thức lừa đảo, thì không những bị ảnh hưởng lớn đến kết quả học tập và tâm lý cá nhân, mà còn bị ảnh hưởng tiêu cực đến tương lai của cá nhân và của đất nước. Với mục đích giúp sinh viên biết cách nhận diện và phòng tránh những hình thức lừa đảo khi đến các thành phố lớn như TP. HCM để sinh sống và học tập, chúng tôi tập trung nghiên cứu vấn đề *“Một số hình thức lừa đảo đối với sinh viên tại Thành phố Hồ Chí Minh hiện nay: Nhận diện và Giải pháp”* nhằm giúp họ chủ động nhận diện, cảnh giác và phòng tránh có hiệu quả với những hình thức lừa đảo đối với sinh viên hiện nay.

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Thực trạng và đánh giá thực trạng lừa đảo đối với sinh viên ở TP. HCM hiện nay

Thực trạng lừa đảo đối với sinh viên ở TP. HCM diễn ra dưới nhiều hình thức tinh vi, đa dạng và phức tạp. Một trong những hình thức lừa đảo phổ biến nhất hiện nay, thu hút số lượng lớn sinh viên từ các trường đại học, cao đẳng đóng trên địa bàn tham gia là kinh doanh đa cấp trái phép. Kết quả nghiên cứu của nhóm tác giả cho thấy rất nhiều sinh viên bị lôi cuốn, dụ dỗ tham gia các hình thức kinh doanh đa cấp trái phép, dẫn đến bỏ học, bỏ gia đình và bị lừa một khoản tiền lớn. Chẳng hạn, năm 2020, tổ chức “Team khởi nghiệp 360”, với nhiều chi nhánh ở khắp các quận, huyện của TP. HCM, đã thu hút gần 1.000 sinh viên tham gia hệ thống. Có trường hợp sinh viên bị dụ dỗ nên đã đóng số tiền nhiều nhất lên đến 400 triệu đồng hoặc có nhiều trường hợp khác sinh viên phải đóng 200 triệu đồng để trở thành “Doanh nhân đồng”. Hầu hết các nạn nhân đều là sinh viên năm thứ nhất, năm thứ hai hoặc công nhân tại những khu công nghiệp, khu chế xuất ở TP. HCM. Nguyên do là khi thấy thông báo tuyển dụng với thông tin hấp dẫn như công việc nhẹ nhàng, thu nhập cao, giờ làm việc linh hoạt, có cơ hội thăng tiến... trên các tờ rơi, tờ quảng cáo, Mạng xã hội (MXH) nên họ đã đăng ký tham gia và vô tình trở thành nạn nhân. Cụ thể, sau khi phỏng vấn, các nạn nhân được nhận vào làm công việc trực điện thoại, nhập dữ liệu... nhưng sau ba ngày được đào tạo thì bị lôi kéo, dụ dỗ sang bộ phận kinh doanh để “phát triển năng lực bản thân”. Nạn nhân được yêu cầu mua gói sản phẩm hơn 9 triệu đồng để trở thành thành viên của hệ thống. Sau đó, họ phải tiếp tục đầu tư thêm tài chính để mua các gói sản phẩm lên đến hàng trăm triệu đồng nhằm đạt các mức “Doanh nhân đồng”, “Doanh nhân bạc” và “Doanh nhân vàng” [3].

Cũng trong năm 2020, nhiều phụ huynh có con em là sinh viên năm thứ nhất tại TP. HCM đã trình báo với cơ quan công an về việc con em của họ mất tích bí ẩn, không liên lạc được, đồng thời đăng thông tin lên các MXH nhờ mọi người tìm giúp con em mình. Qua xác minh, điều tra của cơ quan chức năng, nguyên do là sinh viên tham gia hình thức bán hàng đa cấp biến tướng mà không báo cho gia đình biết. Điều đáng chú ý là trước khi mất liên lạc với gia đình, những sinh viên này đều vay mượn của gia đình từ vài chục triệu đến vài trăm triệu đồng với lý do rất đơn giản là để làm thủ tục đi du học nước ngoài hoặc các lý do thuyết phục khác. Đặc điểm chung của những nạn nhân nói trên là họ đều là sinh viên năm thứ nhất, đến từ các tỉnh thành khác nhau trong cả nước, hiện đang theo học tại các trường đại học, cao đẳng ở TP. HCM [4]. Bên cạnh hình thức lừa đảo thông qua bán hàng đa cấp, tại TP. HCM cũng xuất hiện nhiều hình thức lừa đảo mới đối với sinh viên như lớp học tiếng Anh miễn phí 100% hoặc các lớp học tiếng Anh vì cộng đồng do các tổ chức trong và ngoài nước tài trợ, tổ chức giảng dạy tại các trung tâm ngoại ngữ, được học với giáo viên bản ngữ, có cơ hội nhận học bổng đi du học nước ngoài. Nhiều sinh viên đã đăng ký tham gia các khóa học trên với hy vọng nâng cao trình độ ngoại ngữ của mình với chi phí thấp. Tuy nhiên, khi sinh viên đăng ký tham gia các khóa học, đối tượng lừa đảo tiến hành thu các khoản tiền như phí giữ chỗ, phí photo giáo trình, tài liệu, tiền hỗ trợ thuê cơ sở vật chất, tiền điện, tiền nước phục vụ cho việc dạy và học tiếng Anh. Tổng các khoản phí phải đóng có khi lên tới nhiều triệu đồng, chứ không phải là hoàn toàn miễn phí như quảng cáo. Sinh viên bị rơi vào tình thế buộc phải đóng tiền và chờ đến ngày khai giảng lớp học. Tuy vậy, khi đến ngày khai giảng theo lịch hẹn, trung tâm đột ngột đóng cửa mà không thông báo đến người học hoặc các lớp học tiếng Anh vẫn được tổ chức nhưng chất lượng giảng dạy không như cam kết ban đầu, dẫn đến sinh viên bị chán, thôi học và hiển nhiên là bị mất các khoản phí đã đóng [5].

Ngoài ra, với sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ thông tin, mạng viễn thông, mạng internet, tình hình tội phạm sử dụng công nghệ cao để lừa đảo tại Việt Nam, đặc biệt tại các thành phố lớn, có xu hướng phát triển mạnh, tăng về số lượng, mức độ nguy hiểm và hậu quả thiệt hại, dẫn đến tình trạng mất an ninh, an toàn mạng ở các cơ quan, tổ chức, doanh nghiệp hay cá nhân sử dụng máy tính, thiết bị thông minh. Hàng năm, có rất nhiều vụ tội phạm sử dụng không gian mạng, mạng viễn thông, mạng internet và phương tiện điện tử để thực hiện hành vi chiếm đoạt tài sản gây thiệt hại hàng nghìn tỷ đồng cho các nạn nhân. Trong đó, có nhiều nạn nhân là sinh viên các trường đại học, cao đẳng tại TP.HCM. Các thủ đoạn lừa đảo phổ biến như: kết bạn ảo qua mạng, giả mạo người thân, giả mạo các cơ quan thực thi pháp luật, lập website giả, đường link giả... để đánh cắp thông tin cá nhân, yêu cầu chuyển tiền, nộp tiền vào tài khoản, đề nghị cho mượn tiền và sau đó thực hiện hành vi lừa đảo chiếm đoạt tài sản. Trong 06 tháng đầu năm 2020, Công an quận 1, TP. HCM đã nhận hơn 80 tin báo tố giác tội phạm sử dụng công nghệ cao để lừa đảo chiếm đoạt tài sản với đa dạng về hình thức chiêu lừa và số tiền lừa đảo lên đến hàng tỉ đồng [6].

Ở Việt Nam, các MXH như Facebook, Zalo, Instagram, Youtube, Tiktok... ngày càng được sử dụng rộng rãi với số lượng người dùng lớn. Tính đến năm 2018, Việt Nam có khoảng 64 triệu người dùng internet, chiếm 67% dân số. Về MXH, Việt Nam có gần 55 triệu người dùng đang hoạt động, đạt tỉ lệ 85,9% người dùng internet [7]. Đối tượng sử dụng MXH hội chủ yếu là giới trẻ, đặc biệt là học sinh, sinh viên. Các trang MXH rất có sức hút đối với giới trẻ do các tính năng tiện lợi như giao diện đẹp, tính tương tác cao, đăng ký, tạo lập tài khoản một cách dễ dàng, không tốn các khoản phí cũng như không xác thực thông tin người dùng. Đây là điều kiện thuận lợi cho các đối tượng lừa đảo sử dụng công nghệ cao để thực hiện hành vi lừa đảo chiếm đoạt tài sản đối với giới trẻ trong cả nước nói chung và sinh viên đang học tập tại các thành phố lớn trong cả nước nói riêng, đặc biệt là ở TP. HCM. Trước tình hình đó, Bộ Công an đã cảnh báo về thủ đoạn mạo danh các cơ quan tổ tụng, cơ quan thực thi pháp luật để lừa đảo, gây thiệt hại hàng nghìn tỉ đồng. Chỉ tính riêng các vụ lừa đảo liên quan đến MXH được người dân trình báo, trong 06 tháng đầu năm 2020, công an cả nước đã tiếp nhận 776 vụ, với số tiền lừa đảo lên đến hàng nghìn tỉ đồng. Đặc biệt, trong đó nổi lên hình thức lừa đảo bằng cách giả danh cơ quan, tổ chức nhà nước, mạo danh công an, viện kiểm soát, thanh tra, tòa án, bưu điện, nhà mạng... để lừa đảo chiếm đoạt tài sản. Theo số liệu thống kê của cơ quan công an, tỉ lệ tội phạm sử dụng không gian mạng để lừa đảo chiếm trên 65% [8]. Tại TP. HCM, công an kêu gọi người dân, trong đó có học sinh, sinh viên, cần nâng cao cảnh giác với các đối tượng lừa đảo bằng hình thức giả danh công an, viện kiểm soát, thanh tra, tòa án, bưu điện, nhà mạng... gọi điện đến số điện thoại cá nhân hoặc điện thoại cố định yêu cầu họ nộp tiền vào tài khoản được chỉ định để phục vụ công tác điều tra hoặc cung cấp thông tin về số tài khoản cá nhân của họ, sau đó, chúng dùng thủ thuật để chiếm đoạt tiền của nạn nhân. Căn cứ số liệu thống kê trong năm 2020, công an TP. HCM đã ghi nhận 97 vụ án có liên quan đến tội phạm lừa đảo chiếm đoạt tài sản bằng hình thức gọi điện cho nạn nhân giả danh các cơ quan tư pháp trên địa bàn thành phố [9].

Bên cạnh hình thức lừa đảo bằng cách mạo danh các cơ quan nhà nước, cơ quan thực thi pháp luật, tại TP. HCM trong năm 2020, có nhiều sinh viên bị sập bẫy bởi hình thức lừa đảo trên MXH bởi một Fanpage của Facebook có 49.000 thành viên tham gia. Với thông tin chuyển nhượng lại các lớp dạy kèm, công việc gia sư với mức lương hấp dẫn đăng trên Fanpage này, nhiều sinh viên đã chuyển tiền đặt cọc nhưng sau đó phát hiện mình đã bị lừa mất tiền. Mặt khác, có nhiều sinh viên bị sập bẫy với hình thức lừa đảo đăng tin tuyển nhân viên làm thêm, làm bán thời gian, làm thời vụ... Sau khi sinh viên liên lạc và đồng ý nhận việc, các đối tượng lừa đảo yêu cầu sinh viên mua đồng phục, bảng tên và ký quỹ cam kết nhận việc với số tiền lớn [10]. Tuy nhiên, tính chất công việc không đúng và không phù hợp, nên sinh viên xin nghỉ việc sau một thời gian ngắn và chịu mất các khoản chi phí nói trên.

Ở TP. HCM hiện nay, ngoài những hình thức lừa đảo cũ, còn xuất hiện các hình thức lừa đảo mới, chưa từng xảy ra đối với sinh viên, từ lừa đảo trực tiếp đến lừa đảo gián tiếp sử dụng công nghệ cao. Hậu quả của các hình thức lừa đảo nói trên đối với sinh viên là rất lớn. Sinh viên không những bị mất tiền, bị ảnh hưởng đến kết quả học tập, mà còn bị ảnh hưởng tiêu cực đến tâm lý của cá nhân. Sự xuất hiện các hình thức lừa đảo cũ và mới này đối với sinh viên tại TP. HCM là do những nguyên nhân cơ bản như sau:
Nguyên nhân khách quan. TP. HCM là đô thị đặc biệt, trung tâm kinh tế, văn hóa, giáo dục - đào tạo, khoa học - công nghệ, đầu mối giao lưu và hợp tác quốc tế, đồng thời đóng vai trò là đầu tàu thúc đẩy phát triển kinh tế, xã hội ở khu vực phía Nam và cả nước. Hàng năm, TP. HCM đóng góp khoảng 30% tổng thu ngân sách cả nước. Sản lượng công nghiệp của thành phố chiếm khoảng 30% giá trị sản lượng toàn quốc và thu

hút một lượng lớn vốn FDI cho cả nước. Với vị thế là một trung tâm kinh tế, văn hóa, giáo dục, y tế như hiện nay, TP. HCM có tổng diện tích 2.095,239 km², dân số đông nhất cả nước với 8.993.082 người tính đến ngày 01/04/2019, mật độ dân số 4.292 người/km², có đầy đủ 54 dân tộc sinh sống và làm việc [11]. Bên cạnh đó, còn có 41 khu công nghiệp, cụm công nghiệp, khu chế xuất và 90 học viện, trường đại học và cao đẳng trên địa bàn TP. HCM với quy mô 462.407 sinh viên đang theo học. Chính vì thế, với diện tích, cơ cấu dân số, mật độ dân số, quy mô kinh tế và số lượng lớn sinh viên như trên, TP. HCM là nơi tội phạm chọn để thực hiện các hình thức lừa đảo chiếm đoạt tài sản, nhất là đối với sinh viên của các trường đại học, cao đẳng trú đóng trên địa bàn.

Nguyên nhân chủ quan. Sinh viên là một nhóm xã hội đặc biệt, đang theo học tại các trường ở TP. HCM để tiếp thu kiến thức, kỹ năng, trình độ chuyên môn trước khi bước vào hoạt động nghề nghiệp. Họ cũng là đối tượng có ý thức cao, có năng lực, trí tuệ và tình cảm phát triển; khao khát đi tìm cái mới, thích tìm tòi khám phá; có nhu cầu và khát vọng thành đạt. Bên cạnh những mặt ưu, sinh viên không tránh khỏi những mặt hạn chế chung của lứa tuổi thanh niên. Đó là sự thiếu hiểu biết về xã hội, ít trải nghiệm cuộc sống, bản lĩnh chính trị của bản thân chưa vững vàng, trình độ nhận thức còn hạn chế, dẫn đến sự bồng bột, thiếu kinh nghiệm trong hành động hoặc tiếp thu, học hỏi cái mới. Mặt khác, sinh viên khi tập trung về TP. HCM để học tập đa phần có sự thay đổi môi trường sống, do đó, sự thích nghi với một môi trường sống hiện đại, năng động, nhiều rủi ro vẫn còn chậm. Với những hạn chế của cá nhân cộng với sự thay đổi môi trường sống theo hướng mở rộng hơn đã làm cho các em không nhận thức được các hình thức lừa đảo mà tội phạm nhắm đến mình khi sống và học tập trong môi trường mới. Đây là nguyên nhân chính mà các đối tượng lừa đảo thường chọn sinh viên để thực hiện hành vi lừa đảo.

Như vậy, thực trạng lừa đảo đối với sinh viên tại TP. HCM hiện nay là vấn đề đáng quan tâm để nghiên cứu. Xuất phát từ các nguyên nhân khách quan và chủ quan được đề cập bên trên, cần thiết phải có nghiên cứu về cách nhận diện các hình thức lừa đảo đối với sinh viên hiện nay, đặc biệt là sinh viên đang theo học tại thành phố lớn như TP. HCM. Từ đó, có thể giúp họ có cái nhìn tổng thể về thực trạng của các hình thức lừa đảo nhắm đến mình để nhận diện và phòng tránh chúng hiệu quả.

2.2. Nhận diện các hình thức lừa đảo đối với sinh viên ở TP. HCM hiện nay

2.2.1. Hình thức lừa đảo trực tiếp

Hình thức lừa đảo trực tiếp là hình thức mà các đối tượng lừa đảo trực tiếp gặp để bắt chuyện, giao tiếp, trao đổi thông tin và tạo mối quan hệ nhằm đánh vào tâm lý của sinh viên, sau đó, sử dụng các mảnh khoe tinh vi để lừa đảo chiếm đoạt tài sản. Trong phạm vi bài viết này, chúng tôi tập trung phân tích và làm rõ sáu hình thức lừa đảo trực tiếp phổ biến đối với sinh viên tại TP. HCM hiện nay:

Thứ nhất, hình thức lừa đảo đối với sinh viên thông qua lời cuốn tham gia bán hàng đa cấp. Nhiều sinh viên khi đến TP. HCM để sinh sống và học tập thường bị các đối tượng lừa đảo tiếp cận để giới thiệu về hình thức kinh doanh đa cấp. Trong năm 2018, nhiều sinh viên năm thứ nhất của các trường đại học, cao đẳng tại TP. HCM đã bán máy tính, trang bị, phương tiện cá nhân để đặt cọc giữ chỗ, nhằm trở thành “người phân phối chính thức” của một số công ty kinh doanh đa cấp với nhiều hứa hẹn về tiền hoa hồng cao cho việc bán sản phẩm của công ty. Với số tiền đặt cọc đó, sinh viên được nhận lại bộ sản phẩm của công ty có giá trị lên tới hàng chục triệu đồng. Sau khi nhận sản phẩm, sinh viên phải tìm cách bán nó cho người khác để lấy lại tiền, bán càng nhiều sản phẩm thì nhận được tiền hoa hồng càng cao. Tuy nhiên, trong trường hợp sinh viên không bán được sản phẩm, thì phải chấp nhận bán lại nó cho công ty theo mức giá công ty đưa ra. Dĩ nhiên, số tiền thu về sẽ nhỏ hơn rất nhiều so với khoản tiền đặt cọc đã bỏ ra. Đây được xem là một trong các hình thức kinh doanh đa cấp biến tướng hiện nay [12]. Với hình thức lừa đảo này, các đối tượng bán hàng đa cấp thường ăn mặc sang trọng, chín chu, lịch lãm, rất mạnh dạn trong giao tiếp kèm theo những lời giới thiệu, lời mời chào ngọt ngào về nhiều cách thức kiếm tiền dễ dàng mà không tốn nhiều công sức và vốn bỏ ra. Sau đó, chúng dẫn dắt sinh viên nghe theo, mời tham dự các sự kiện hoành tráng do những công ty kinh doanh đa cấp tổ chức hoặc mời gặp gỡ các doanh nhân để nghe tư vấn về một hình thức kinh doanh mới, có khả năng kiếm được nhiều tiền. Nếu sinh viên không tỉnh táo, sẽ bị xiêu lòng trước những lời dụ dỗ về một mức thu nhập khủng với cam kết không cần vốn đầu tư, thời gian làm việc linh hoạt để vẫn đảm bảo thời gian học tập ở trường, không đòi hỏi trình độ, chuyên môn, hứa sẽ được đào tạo khi tham gia làm việc. Một khi sinh viên đồng ý tham gia vào hệ thống, thì phải đóng một khoản phí giữ chỗ hoặc bỏ tiền để mua các bộ sản phẩm do công ty bán. Nếu lôi kéo được người khác tham gia sẽ nhận được tiền hoa hồng cho công việc đó. Càng lôi kéo được nhiều người tham gia hệ thống bán hàng đa cấp, thì được

lãnh tiền hoa hồng càng cao. Như vậy, hình thức bán hàng đa cấp về bản chất là người cũ ăn hoa hồng thông qua việc giới thiệu người mới mua các bộ sản phẩm của công ty kinh doanh đa cấp. Do đó, trước hết, sinh viên phải tìm mọi cách để bán các bộ sản phẩm cho người thân quen, bạn bè, thứ đến là người lạ với mục tiêu sau cùng là lôi kéo nhiều người khác tham gia vào hệ thống bán hàng đa cấp cùng với mình để nhận tiền hoa hồng cho việc làm đó. Cách nhận diện hình thức lừa đảo này là sinh viên khi tham gia hệ thống bán hàng đa cấp phải đặt cọc để tham gia hoặc đóng tiền để đạt các mức chức danh theo quy định của công ty kinh doanh đa cấp lên đến hàng chục triệu đồng; mua các bộ sản phẩm của công ty kinh doanh đa cấp; chỉ tập trung tìm kiếm người tham gia vào hệ thống, càng nhiều càng tốt; được hứa hẹn những khoản lợi nhuận, hoa hồng hấp dẫn; không cho trả sản phẩm đã mua trong thời hạn 30 ngày hoặc mua lại sản phẩm đã bán với mức giá rất thấp so với giá bán ra ban đầu. Do vậy, hình thức lừa đảo đối với sinh viên qua tham gia bán hàng đa cấp biến tướng này để lại hậu quả rất lớn cho sinh viên, ngoài bị mất tiền còn bị ảnh hưởng đến tâm lý cá nhân.

Thứ hai, hình thức lừa đảo đối với sinh viên qua giới thiệu việc làm, công việc làm thêm bán thời gian, công việc làm thêm thời vụ với mức lương hấp dẫn. Các đối tượng lừa đảo đánh vào tâm lý chung của sinh viên khi đến TP. HCM để sinh sống và học tập là muốn tìm một công việc bán thời gian nhằm từng bước tự lập, đồng thời có thêm tiền trang trải cho việc học tập, sinh hoạt và phụ giúp gia đình. Vì vậy, hàng loạt trung tâm môi giới tuyển dụng việc làm cho sinh viên tự phát mọc lên thông qua hình thức phát tờ rơi, dán quảng cáo ở trước các công trường, tại các bến xe buýt, cột điện, bàn tin... với nội dung rất đa dạng như việc làm thêm nhẹ nhàng, lương cao, bắt đầu công việc ngay, cam kết được đào tạo, không cần kinh nghiệm và không cần tiền đặt cọc. Bên cạnh đó, còn có hình thức tuyển dụng sinh viên làm việc bán thời gian từ hai đến bốn tiếng đồng hồ với hình thức phát quà, làm việc trong các siêu thị hoặc gia sư. Khi sinh viên tiếp nhận thông tin và đến phỏng vấn xin việc, thì họ sẽ yêu cầu đóng các khoản phí bắt buộc để nhận việc. Tuy nhiên, tính chất công việc thực tế không đúng với thông báo, nên sinh viên đành phải bỏ việc sau một thời gian ngắn và chịu mất các khoản phí đã đóng có khi từ vài trăm ngàn cho đến vài triệu đồng. Trong những tháng đầu năm 2021, lợi dụng thời điểm lao động cần việc làm, đặc biệt là sinh viên tranh thủ tìm kiếm việc làm bán thời gian để kiếm tiền trang trải dịp tết Nguyên đán, tại TP. HCM, nhiều đối tượng đã dán các thông báo tuyển dụng ở nơi công cộng hoặc lập các trang MXH để giới thiệu việc làm tại siêu thị, trung tâm thương mại... nhưng thực chất là nhằm lừa đảo người xin việc. Nhiều sinh viên đã bị lừa đảo bởi hình thức này. Cụ thể, khi sinh viên đến phỏng vấn xin việc, các đối tượng tìm mọi cách thu các khoản tiền tương đối lớn như tiền giữ chỗ, tiền đồng phục, phí làm thẻ nhân viên, phí mở mở thẻ ngân hàng... nhưng cuối cùng sinh viên không được đi làm và bị lừa mất các khoản phí trên [13]. Đặc điểm nhận diện của hình thức lừa đảo này là các thông báo tuyển dụng không nêu rõ ràng về thông tin, địa chỉ của công ty tuyển dụng hoặc trung tâm môi giới việc làm, kênh liên hệ chính chủ yếu thông qua số điện thoại di động. Trong quá trình liên lạc, các đối tượng lừa đảo cung cấp địa chỉ cho sinh viên để đến phỏng vấn nhưng các địa chỉ này chủ yếu nằm trong các hẻm nhỏ, sâu và xa, không có tên công ty tuyển dụng hoặc trung tâm môi giới việc làm, tư cách pháp nhân không rõ ràng, cơ sở vật chất và nhân sự không bảo đảm cho hoạt động của một công ty có uy tín, cách thức làm việc mập mờ, không đáng tin.

Thứ ba, hình thức lừa đảo đối với sinh viên bằng chiêu thức quảng cáo cho thuê nhà trọ giá rẻ. Hiện nay, đa số các trường đại học và cao đẳng tại TP. HCM không thể đáp ứng đầy đủ chỗ ở tại ký túc xá cho sinh viên hoặc nhiều sinh viên không thích ở ký túc xá, mà muốn kiếm nhà trọ giá rẻ để ở và tự do sinh hoạt. Nắm được nhu cầu này, các đối tượng lừa đảo sẽ giới thiệu về những khu nhà trọ mới xây, giá rẻ thông qua các mẫu quảng cáo được dán ở cột điện, bảng tin, trước cổng trường nhưng không ghi rõ địa chỉ cụ thể. Khi sinh viên liên hệ qua số điện thoại, sẽ có người hoặc xe dịch vụ tới đón và chở đến một khu nhà trọ có sẵn. Nếu đồng ý ở, thì sinh viên được yêu cầu phải đóng tiền đặt cọc và tiền thuê nhà với số tiền lớn so với khả năng của họ. Trong trường hợp sinh viên không đồng ý thuê hoặc nhà trọ không phù hợp để ở, thì các đối tượng này sẽ đòi tiền công chở đi và tiền công giới thiệu nhà trọ với mức cao. Dĩ nhiên, sinh viên phải bị mất một khoản tiền tương đối lớn trong khi đó vẫn không thể thuê được chỗ ở. Hình thức lừa đảo này xuất hiện tại TP. HCM khá lâu, tuy nhiên, trong những năm gần đây nó được thực hiện với những phương thức tinh xảo hơn. Cụ thể, năm 2019, nhiều sinh viên khi đến TP. HCM để sinh sống và học tập đã bị lừa tiền đặt cọc giữ phòng bằng những quảng cáo cho thuê phòng trọ rất hấp dẫn như “phòng trọ giá rẻ; giờ giấc tự do, có lối đi riêng; bao điện, nước, wifi, giữ xe; gần trạm xe buýt, siêu thị, công viên”. Tuy nhiên, khi chính thức ký hợp đồng thuê phòng, thì sẽ phát sinh đủ các khoản phí vô lý khác mà sinh viên phải đóng. Nếu

không đóng, sinh viên sẽ không được cho thuê phòng và bị mất tiền đặt cọc với số tiền lớn. Ngoài ra, sinh viên còn phải mất thêm tiền cho các đối tượng giới thiệu nhà trọ. Thực chất, đây là những chiêu trò tinh vi của các chủ nhà trọ kinh doanh đều nhằm móc túi sinh viên [14]. Cách nhận diện hình thức lừa đảo này là thông qua các mẫu quảng cáo cho thuê phòng trọ với những lời ‘có cánh’ như phòng mới xây; giá rẻ; giờ giấc tự do, có lối đi riêng; bao điện, nước, wifi, giữ xe; gần trạm xe buýt, siêu thị, công viên.... Thông tin về nhà trọ chỉ dán ở trụ điện, hàng rào xung quanh các trường học, không ghi rõ địa chỉ cụ thể, không có tên người liên hệ, chỉ có số điện thoại liên lạc.

Thứ tư, hình thức lừa đảo đối với sinh viên qua chiêu sinh các lớp học kỹ năng và ngoại ngữ giá rẻ, miễn phí. Sinh viên ngoài mục đích đến TP. HCM để học tập về chuyên môn, nghiệp vụ, còn rất chú ý đến tìm kiếm các lớp học kỹ năng và ngoại ngữ để nâng cao trình độ. Năm bắt được nhu cầu này, các đối tượng lừa đảo tổ chức chiêu sinh các khóa học, lớp học về kỹ năng và ngoại ngữ giá rẻ, miễn phí để thu hút sinh viên tham gia. Vì thủ tục đăng ký đơn giản, chi phí thấp nên nhiều sinh viên rất hào hứng tham gia mà không biết mình đang là nạn nhân của một hình thức lừa đảo. Theo số liệu thống kê, tại TP. HCM trong năm 2020, có nhiều trung tâm ngoại ngữ đột ngột đóng cửa, làm cho nhiều học viên hoang mang và mất tiền học phí, trong đó phần lớn là sinh viên. Đây là hình thức lừa đảo mới xuất hiện tại Việt Nam nói chung và ở TP. HCM nói riêng. Năm được nhu cầu học nâng cao trình độ ngoại ngữ của sinh viên, các đối tượng lừa đảo đã giả danh các trung tâm ngoại ngữ uy tín để tuyển sinh và giảng dạy miễn phí. Khi biết về các khóa học ngoại ngữ miễn phí như vậy, sinh viên không nghi ngờ và đã đến đăng ký. Các đối tượng lừa đảo tiến hành thu của học viên tiền giữ chỗ, các khoản phụ thu khác để duy trì lớp học lên tới hàng triệu đồng nhưng cuối cùng lại không tổ chức giảng dạy, hoặc đóng cửa cơ sở giảng dạy mà không thông báo cho học viên, hoặc di dời cơ sở giảng dạy đi nơi khác mà không ai biết, hoặc đổi tên cơ sở giảng dạy để tiếp tục thực hiện hành vi lừa đảo [5]. Bản chất của hình thức lừa đảo này là đánh vào sự kém hiểu biết và tâm lý thích sử dụng dịch vụ miễn phí, giá rẻ, giảm giá, ưu đãi... của giới trẻ, đặc biệt là sinh viên. Đặc điểm nhận diện của hình thức lừa đảo này là quảng cáo quá lớn về các lớp học kỹ năng và ngoại ngữ chất lượng cao nhưng học phí thấp hoặc miễn phí, có cơ hội học với giáo viên trình độ cao, giáo viên bản ngữ; có cơ hội đi tham quan, dã ngoại, giao lưu trại hè quốc tế và có cơ hội nhận học bổng bán phần, toàn phần để đi du học nước ngoài. Khi sinh viên đăng ký tham gia các khóa học, đối tượng lừa đảo tiến hành thu các khoản tiền như phí giữ chỗ, phí photo giáo trình, tài liệu, tiền hỗ trợ thuê cơ sở vật chất, tiền điện, tiền nước phục vụ cho việc giảng dạy và học tập. Tổng các khoản phí phải đóng rất lớn, chứ không phải là giá rẻ hay hoàn toàn miễn phí như quảng cáo.

Thứ năm, hình thức lừa đảo đối với sinh viên qua việc mời mua đồ dùng và sản phẩm nhân đạo. Tại TP. HCM, hình thức lừa đảo này khá phổ biến tại các nơi công cộng và các nơi giải trí đông người, có nhiều thanh niên tham gia sinh hoạt, trong đó có sinh viên. Các đối tượng lừa đảo tiếp cận sinh viên và mời mua đồng hồ, điện thoại, máy ảnh giá rẻ. Mặt khác, lợi dụng sự nhẹ dạ cả tin của sinh viên bằng cách đóng giả người tật nguyền, người nghèo khó, nhân viên các trung tâm bảo trợ xã hội trên địa bàn thành phố mời mua các mặt hàng như tăm, bút bi, bông ráy tại... để ủng hộ cho các đồ dùng, sản phẩm được làm ra bởi nạn nhân chất độc màu da cam, người khuyết tật tại các trung tâm bảo trợ xã hội. Về hình thức thì các mặt hàng còn mới và đẹp, nhưng qua vài ngày sử dụng thì chúng sẽ bị hỏng, không sử dụng được. Nếu sinh viên tin tưởng và mua các đồ dùng nói trên, thì số tiền họ đã bỏ ra sẽ cao hơn nhiều so với giá trị thực của chúng, nhưng quan trọng hơn là họ không sử dụng chúng được lâu và dĩ nhiên là họ đã bị lừa mua hàng đều bằng tiền thật, giá cao. Trong trường hợp sinh viên đã cầm các mặt hàng trên tay để xem qua nhưng quyết định không mua, lập tức nhóm lừa đảo tiến hành dọa nạt, quát tháo, gọi thêm đồng bọn đến để gây áp lực yêu cầu họ phải mua đồ dùng, sản phẩm đã cầm trên tay với giá cao hoặc thậm chí lợi dụng tình thế trấn lột tài sản của sinh viên. Đặc điểm nhận diện của hình thức lừa đảo này là có hiện tượng người lạ tiếp thị các đồ dùng, sản phẩm như đồng hồ, điện thoại, máy ảnh... ở nơi công cộng như bến xe, trạm xe buýt, công viên, chợ... và các nơi giải trí công cộng khác; không có cửa hàng kinh doanh cố định; những mặt hàng, sản phẩm rao bán trông có vẻ bóng bẩy nhưng không rõ nguồn gốc xuất xứ; không có sự đa dạng về các loại mặt hàng rao bán; luôn nhấn mạnh yếu tố bán hàng, sản phẩm với giá rẻ; đeo bám đối tượng mua hàng rất chặt để thực hiện hành vi lừa đảo. Do vậy, sinh viên năm thứ nhất khi đến TP. HCM để học tập thường bị vướng vào hình thức lừa đảo này khi đến những nơi công cộng như công viên, nhà văn hóa, bến tàu, bến xe.

Thứ sáu, hình thức lừa đảo đối với sinh viên qua lời mời tham gia giải cờ thế ăn tiền và các trò đánh bạc bịp. Ở một số nơi công cộng tại TP. HCM, hiện tượng cờ bạc bịp diễn ra thường xuyên. Đối với cờ bịp, bằng việc xếp sẵn các thế cờ tướng, sau đó thách thức người chơi giải thế cờ để cá độ ăn tiền. Một số sinh viên biết chơi cờ tướng vì tò mò và bị lôi cuốn bởi hình thức lừa đảo này nên đã tham gia giải thế cờ đã định. Nếu sinh viên không thể giải được thế cờ, thì phải chung tiền thua độ. Nhìn chung, các thế cờ trông đơn giản nhưng thật sự rất khó. Phần lớn sinh viên do thiếu hiểu biết về hình thức lừa đảo này nên họ đã thua và phải chịu mất một khoản tiền thua độ lớn từ vài trăm đến vài triệu đồng. Ngoài ra, còn có các trò đánh bạc bịp khác như xúc đĩa, đồ đen, bầu cua, bài bạc... ở các con hẻm, vỉa hè xung quanh trường học hoặc địa phương nơi sinh viên sinh sống và học tập trên địa bàn TP. HCM. Xét về trình độ, kinh nghiệm và độ từng trải trong giới cờ bạc bịp, thì sinh viên không thể nào thắng được các tay chơi cờ bạc bịp chuyên nghiệp nên việc thua độ với một khoản tiền lớn là không thể tránh khỏi. Có thể nói, hình thức lừa đảo này đã được các cơ quan chức năng, nhà trường cảnh báo từ lâu. Tuy nhiên, nhiều sinh viên vẫn bị lừa bởi hình thức này. Nguyên do là, nhiều sinh viên với tính cách tò mò, muốn thể hiện bản thân và thử sức mình qua hoạt động cờ bạc, từ chơi vui, giải trí, chuyển sang cá độ ăn tiền. Bằng tiểu xảo chuyên nghiệp của các đối tượng lừa đảo, đa phần sinh viên sẽ có ít cơ hội thắng và kết cục là sẽ bị lừa mất hết tiền hoặc phải cầm cố phương tiện, đồng hồ, điện thoại, máy tính xách tay để trả tiền thua độ. Nguy hiểm hơn, sinh viên có lúc phải vay mượn với lãi suất cao để trả tiền thua cá độ, từ đó, ngày càng lún sâu vào con đường cờ bạc ảnh hưởng nghiêm trọng đến kết quả học tập, tài chính và tương lai cá nhân.

2.2.2. Hình thức lừa đảo gián tiếp

Sự phát triển nhanh chóng của công nghệ, internet và MXH đã giúp con người chủ động tiếp cận thông tin một cách dễ dàng và phong phú hơn; không bị giới hạn bởi khoảng cách địa lý khi kết nối với người thân, bạn bè; thuận lợi cho phát triển mọi mặt của đời sống xã hội... Tuy nhiên, mặt trái của chúng là những kẻ xấu đã lợi dụng internet, MXH để thực hiện các hình thức lừa đảo tinh vi, gây thiệt hại về tài sản cho nhiều người. Trong đó, giới trẻ, đặc biệt là sinh viên, được xem là một trong những đối tượng tội phạm lừa đảo hay nhắm tới. TP. HCM là trung tâm kinh tế, công nghệ, khoa học – kỹ thuật trọng điểm của phía Nam và cả nước, cho nên, công nghệ, internet và MXH phát triển rất hùng mạnh. Tuy nhiên, tội phạm lừa đảo cũng lợi dụng công nghệ, internet và MXH để thực hiện các hành vi lừa đảo, đặc biệt là đối với những sinh viên đang theo học tại các trường đại học, cao đẳng trên địa bàn thành phố. Trong bài viết này, chúng tôi tập trung phân tích và làm rõ sáu hình thức lừa đảo đối với sinh viên tại TP. HCM trên không gian mạng như sau:

Một là, hình thức lừa đảo đối với sinh viên bằng cách mạo danh các nhà mạng, cơ quan và tổ chức nhà nước. Sau khi nắm được những thông tin cá nhân của sinh viên được chia sẻ trên internet và MXH, các đối tượng lừa đảo giả danh là nhân viên các nhà mạng VNPT, FPT, Viettel, Vinaphone, Mobiphone... tại TP.HCM đang triển khai các chương trình khuyến mãi, trao quà tặng tri ân khách hàng... và đề nghị sinh viên chuyển một khoản phí để nhận khuyến mãi hoặc quà tặng. Mặt khác, chúng còn giả danh cán bộ cơ quan công an, viện kiểm sát để gọi điện và lừa sinh viên chuyển tiền cho chúng. Cụ thể, các đối tượng lừa đảo đã nghiên cứu kỹ về nhân thân, lý lịch của sinh viên, sau đó sử dụng các thiết bị viễn thông công nghệ cao để thực hiện cuộc gọi qua mạng internet hoặc giả mạo số điện thoại cố định của các cơ quan, tổ chức trong nước gọi điện cho sinh viên, qua đó, tự xưng là người của cơ quan nhà nước, cơ quan pháp luật đang điều tra về các vụ án nghiêm trọng có liên quan đến bản thân sinh viên. Qua trao đổi, khi biết sinh viên có những khoản tiền gửi ngân hàng hoặc tiền trong tài khoản, chúng liền dọa dẫm và yêu cầu sinh viên phải chuyển khoản tiền đó vào các tài khoản do chúng cung cấp với lý do là để cơ quan điều tra tạm giữ cho an toàn. Sau khi sinh viên chuyển tiền vào tài khoản trên, chúng liền nhanh chóng chuyển tiếp qua các tài khoản khác để tránh bị ngân hàng phong tỏa tài khoản khi nạn nhân phát hiện mình bị lừa đảo. Thậm chí, có những trường hợp, các đối tượng lừa đảo còn đẩy sinh viên vào tình huống bị đe dọa, hăm dọa về tinh thần để bắt buộc chuyển tiền cho chúng [15]. Đặc điểm nhận diện của hình thức lừa đảo này là: Đối tượng lừa đảo ẩn danh dưới số điện thoại giống như số điện thoại công khai của cơ quan công an, viện kiểm sát, các nhà mạng... để gọi điện thông báo về các vụ kiện nợ tiền hoặc liên quan đến các vụ án, chuyên án mà cơ quan công an đang điều tra, xác minh và đã có lệnh bắt của viện kiểm sát nhân dân. Bên cạnh đó, chúng sẽ yêu cầu sinh viên kê khai tài sản, số tiền mặt và số dư hiện có trong các tài khoản ngân hàng. Bằng hình thức sử dụng lời lẽ đe dọa sẽ bắt tạm giam nạn nhân để điều tra và yêu cầu sinh viên chuyển tiền hoặc đọc

số OTP trong tài khoản ngân hàng để chúng thực hiện việc chuyển tiền vào các tài khoản của mình với vỏ bọc để xác minh, phục vụ công tác điều tra.

Hai là, hình thức lừa đảo đối với sinh viên bằng cách đánh cắp tài khoản MXH cá nhân. Với sự phát triển của khoa học, kỹ thuật, MXH được sử dụng như là một trong những phương tiện liên lạc và giao tiếp hàng ngày, đặc biệt là đối với thế hệ trẻ ở các đô thị lớn, phát triển như TP. HCM, trong đó có sinh viên. Bằng thủ thuật công nghệ, các đối tượng lừa đảo chiếm tài khoản MXH của sinh viên và dùng chính tài khoản đó để nhắn tin đến bạn bè, người thân của họ để đề nghị vay tiền, nhờ mua giúp card điện thoại hoặc bịa đặt ra các câu chuyện, hoàn cảnh thương tâm để tạo sự tin tưởng cho người thân của sinh viên rồi nhờ họ chuyển tiền giúp đỡ, tiền hỗ trợ vào các tài khoản ngân hàng được cung cấp rồi sau đó chiếm đoạt. Trong trường hợp này, các nạn nhân cứ nghĩ đó chính là con em hay bạn bè của họ, chứ không hề nghĩ đó thật ra là các đối tượng lừa đảo mạo danh sinh viên. Hoặc, bản thân sinh viên cũng bị lừa mất tiền khi bị rơi vào trường hợp tương tự như trên. Ngoài những thủ đoạn nói trên, các đối tượng lừa đảo còn đánh cắp tài khoản MXH của những người Việt Nam đang sinh sống và làm việc tại nước ngoài, sau đó nhắn tin nhờ bạn bè, người thân của họ đang là sinh viên ở TP. HCM nhận hộ tiền từ nước ngoài gửi về. Chúng tiến hành xin bị hại số tài khoản, số điện thoại liên lạc, sau đó nhắn tin thông báo nhận tiền qua các trang web giả mạo những dịch vụ chuyển tiền uy tín từ nước ngoài về Việt Nam như MoneyGram, Western Union... Các đường link, trang web giả mạo này yêu cầu sinh viên nhập các thông tin tài khoản ngân hàng cá nhân như: IDD, mật khẩu tài khoản Internet banking, tên, số thẻ... Sau khi có thông tin tài khoản, các đối tượng lừa đảo yêu cầu bị hại cung cấp cho chúng mã OTP (One Time Password) do ngân hàng cung cấp và tiếp đó là thực hiện việc chuyển số dư hiện có trong tài khoản cá nhân của sinh viên sang một tài khoản khác của chúng và chiếm đoạt [16]. Để nhận diện hình thức lừa đảo này, sinh viên cần chú ý các đặc điểm sau: Các đối tượng tạo các đường link liên kết với email cá nhân, sau đó gửi các đường link này đến tài khoản MXH của sinh viên để tham gia quay trúng thưởng các phần quà hoặc nhờ chia sẻ, like các sự kiện chính trị, văn hóa xã hội. Khi sinh viên truy cập đường link, sẽ được yêu cầu nhập số tài khoản, mật khẩu MXH và tự động gửi thông tin tài khoản về email cá nhân. Khi nhận được thông tin tài khoản, các đối tượng lừa đảo tiến hành đổi mật khẩu để chiếm đoạt quyền quản trị tài khoản MXH của sinh viên.

Ba là, hình thức lừa đảo đối với sinh viên bằng những ứng dụng lừa đảo trên các hệ điều hành của điện thoại và máy tính. Hướng đến xu thế và nhu cầu về các phương thức thanh toán hiện đại, dễ dàng, linh hoạt và tiện lợi trong cuộc sống hiện đại hàng ngày của giới trẻ, trong đó có sinh viên. Tại TP. HCM, các loại ứng dụng thanh toán trực tuyến như thanh toán mua hàng hóa, sử dụng dịch vụ, vui chơi, giải trí... được cung cấp trong thời gian gần đây rất đa dạng. Lợi dụng sự tiện ích này, các đối tượng lừa đảo đã sử dụng công nghệ cao để tạo ra các ứng dụng lừa đảo trên các hệ điều hành của Android, IOS... nhằm thực hiện các hoạt động lừa đảo. Thực tế, không phải ứng dụng nào cũng là ứng dụng lừa đảo, nhưng nếu đúng là ứng dụng lừa đảo thì sinh viên cũng rất khó nhận biết. Sau khi sinh viên cài đặt các ứng dụng lừa đảo, thông tin cá nhân của họ sẽ bị đánh cắp, kể cả những thông tin nhạy cảm, quan trọng như tài khoản ngân hàng, hình ảnh, tư liệu, dữ liệu cá nhân. Từ đó, các đối tượng lừa đảo sẽ sử dụng thông tin đánh cắp được để thực hiện hành vi lừa đảo chiếm đoạt tài sản hoặc sử dụng hình ảnh riêng tư lấy được để đe dọa tống tiền sinh viên. Bên cạnh đó, ở TP. HCM, các ứng dụng vay tiền trực tuyến cũng xuất hiện với nhiều hình thức lừa đảo tinh vi, qua đó, biến sinh viên trở thành nạn nhân của dịch vụ cho vay tiền với lãi suất cao. Việc trả cả gốc và lãi cho hình thức vay tiền này, xét về tổng thể, đã làm cho sinh viên mất một khoản tiền cực kỳ lớn. Để phòng tránh hình thức lừa đảo này, sinh viên chú ý các nhận diện như sau: Cần cẩn trọng, cài đặt có chọn lọc các phần mềm sử dụng trên điện thoại và máy tính. Tránh cài đặt các phần mềm “gián điệp” như giả danh các cơ quan công an, các ngân hàng để phòng bị đánh cắp thông tin cá nhân. Hạn chế rủi ro khi cài đặt các phần mềm, cho nên cần tìm hiểu kỹ thông tin về các phần mềm trước khi cài đặt.

Bốn là, hình thức lừa đảo đối với sinh viên qua các đường link chứa clip, hình ảnh nóng và nhạy cảm. Ở TP. HCM, dạng lừa đảo này thường xuất hiện dưới hình thức lời bình luận kèm theo đường link bên dưới nhiều bài viết chia sẻ trong các nhóm trên các trang MXH. Sinh viên vì tò mò nên đã truy cập vào đường link, dẫn đến bị chiếm đoạt tài khoản MXH và thông tin cá nhân. Qua đó, các đối tượng lừa đảo sẽ thực hiện các hành vi chiếm đoạt tài sản của sinh viên như rút hết số dư trong tài khoản ngân hàng hoặc bán thông tin cá nhân của sinh viên. Bên cạnh đó, các đường link này còn kèm theo yêu cầu cài đặt phần mềm độc hại, nếu sinh viên cài đặt phần mềm đó vào máy tính của mình, thì nó sẽ bị kiểm soát và bị mất các hình ảnh, thông tin, tài liệu, dữ liệu quan trọng lưu trữ trong đó. Các đối tượng lừa đảo, sau khi chiếm được

những thông tin, tài liệu cá nhân này, sẽ tiến hành các hành vi tống tiền sinh viên. Sinh viên cần chú ý nhận diện các đặc điểm của hình thức lừa đảo mới hiện nay. Khi có những đường link chứa clip, hình ảnh nóng và nhạy cảm, sinh viên nên cẩn tránh truy cập tùy tiện trên MXH vì có thể vô tình tải các mã độc về thiết bị của mình và bị đánh cắp dữ liệu cá nhân. Đặc biệt, không thực hiện các yêu cầu đăng nhập theo hướng dẫn để tránh bị đánh cắp tài khoản ngân hàng và tài khoản MXH.

Năm là, hình thức lừa đảo đối với sinh viên thông qua quà tặng từ nước ngoài. Internet và MXH đã tạo ra một thế giới phẳng, trong đó, việc giao lưu kết bạn trên phạm vi toàn thế giới rất là dễ dàng và nhanh chóng. Sinh viên của các trường đại học, cao đẳng tại TP. HCM cũng có nhu cầu kết bạn khi sống xa gia đình hoặc kết bạn với người nước ngoài để thực tập và nâng cao trình độ ngoại ngữ. Đánh vào sự thiếu hiểu biết về pháp luật, sự nhẹ dạ cả tin và một chút lòng tham về vật chất của sinh viên, các đối tượng lừa đảo thường tạo vỏ bọc hào nhoáng, thành đạt, địa vị xã hội cao... thông qua việc khoe khoang những hình ảnh, hoạt động cá nhân trên MXH nhằm mục đích tạo niềm tin và lừa đảo chiếm đoạt tài sản của sinh viên. Với chiêu thức "tặng quà có giá trị hoặc tiền mặt" để làm quen hoặc để đánh dấu kỷ niệm sau một thời gian kết bạn với nhau, các đối tượng lừa đảo sẽ giả mạo là người nước ngoài đề nghị tặng cho sinh viên một món quà hoặc một khoản tiền có giá trị lớn. Tuy nhiên, để nhận được món quà đó, thì sinh viên phải chi một khoản tiền để thanh toán phí hải quan và phí vận chuyển. Vì tin tưởng, nên sinh viên đã chuyển một khoản tiền lớn vào tài khoản của các đối tượng lừa đảo để thanh toán cho các khoản chi phí nói trên và háo hức chờ nhận quà có giá trị lớn. Kết quả là bị lừa mất tiền nhưng không được nhận quà. Đây là thủ đoạn lừa đảo đã xuất hiện tại các thành phố, tuy nhiên các đối tượng lừa đảo đã thay đổi phương thức sang các đối tượng mới thay đổi môi trường sống và đánh vào tâm lý của sinh viên để thực hiện hành vi. Đặc điểm nhận diện hình thức lừa đảo này là: Đối tượng lừa đảo lập các tài khoản ảo trên MXH với chân dung các doanh nhân thành đạt, người giàu có, các chính trị gia muốn giúp đỡ những hoàn cảnh khó khăn hoặc đang có ý muốn làm từ thiện để làm quen với sinh viên, đặc biệt là các sinh viên nữ. Sau khi tạo lòng tin, các đối tượng bày tỏ nguyện vọng muốn gửi về cho các bị hại một số tiền, hiện vật có giá trị cao để giữ giúp hoặc làm hàng hóa để cứu trợ, làm quà tặng... Sau đó, chúng yêu cầu sinh viên đóng các khoản phí hải quan để nhận quà. Do sự chủ quan, tin người của sinh viên, nên các đối tượng lừa đảo tiến hành thực hiện hành vi một cách dễ dàng.

Sáu là, hình thức lừa đảo đối với sinh viên thông qua giả mạo bán hàng online. Việc kinh doanh và bán hàng online rất phổ biến tại TP. HCM hiện nay. Sinh viên ở ký túc xá hoặc các khu nhà trọ có xu hướng mua hàng online vì giá rẻ và được giao hàng tận nơi. Do đó, các đối tượng lừa đảo đã tạo ra nhiều kênh bán hàng trên MXH hoặc mua lại những kênh đã có sẵn với vài nghìn lượt thích và theo dõi. Chúng thường xuyên đăng tải những hình ảnh đẹp và sang trọng như quần áo, mỹ phẩm, các loại phụ kiện, đồ dùng cá nhân và nhiều mặt hàng thiết yếu khác được sao chép từ hình ảnh thực của các cửa hàng nổi tiếng, có uy tín ở nước ngoài. Những hình ảnh đẹp và bắt mắt này được gán ghép cho các sản phẩm kém chất lượng tại cửa hàng của họ nhằm gia tăng độ mức độ quảng cáo và thu hút người mua. Thông thường, khi sinh viên đặt mua hàng trực tuyến, họ bị yêu cầu phải thanh toán trước khi giao hàng. Vì nhẹ dạ, cả tin nên sinh viên chuyển tiền thanh toán cho sản phẩm đã mua. Sau khi nhận được tiền, các đối tượng lừa đảo sẽ khóa tài khoản và biến mất. Do đó, sinh viên không thể nào lấy lại số tiền đã chuyển và đành chịu mất. Mặt khác, các đối tượng lừa đảo còn đăng nhiều bài viết trên mạng để quảng cáo về các cửa hàng bán hàng khuyến mãi, hàng giảm giá, hàng tồn kho... nhưng thật ra là không có hàng để bán. Khi sinh viên tìm hiểu thông tin về sản phẩm và có nhu cầu đặt mua hàng, chúng sẽ lấy lý do vì là hàng khuyến mãi, hàng giảm giá, nên yêu cầu thanh toán hết giá trị sản phẩm bằng hình thức chuyển khoản. Điều này có vẻ rất bình thường, vì hiện nay, nhiều nơi bán hàng online uy tín cũng nhận đặt mua hàng với cách thức tương tự như trên, cho nên, sinh viên thường không nghi ngờ. Sau khi sinh viên đã chuyển khoản xong, những cửa hàng này sẽ không gửi hàng như cam kết, mà lại xóa dấu vết và chiếm đoạt tiền của sinh viên. Theo số liệu thống kê, hình thức lừa đảo đối với sinh viên này đang gia tăng nhanh chóng trong thời gian gần đây, đặc biệt là ở TP. HCM nơi có số lượng lớn sinh viên đang sinh sống và học tập tại các trường trên địa bàn. Đây là hình thức lừa đảo đơn giản nhưng khó nhận biết, bởi vì các đối tượng lừa đảo có rất nhiều trang MXH bán hàng khác nhau để lừa đảo. Sinh viên cần chú ý một số đặc điểm để nhận diện như sau: Cần chú ý thời gian đăng tải bài viết của trang bán hàng. Đối với các trang bán hàng đang truy cập đăng bài liên tục nhưng chỉ được cập nhật trong một thời gian ngắn, thì đây có thể là một trang bán hàng giả; đa số các trang bán hàng lừa đảo sẽ không cho hiển thị phần bình luận của bài đăng hoặc phần bình luận chủ yếu là khen ngợi và đặt hàng; khi hỏi thông tin về sản phẩm, yêu cầu cho xem video giới thiệu sản phẩm vì

khi quảng cáo sản phẩm bằng video các trang chính thống sẽ đính kèm logo hoặc số điện thoại tránh làm giả; khi xin số điện thoại hoặc địa chỉ để đến xem hàng thì không nhận được phúc đáp.

3. MỘT SỐ GIẢI PHÁP CƠ BẢN GIÚP SINH VIÊN PHÒNG TRÁNH CÁC HÌNH THỨC LỪA ĐẢO Ở TP. HCM HIỆN NAY

Trước thực trạng của những hình thức lừa đảo ngày càng tinh vi đối với sinh viên tại TP. HCM hiện nay, cần quan tâm nghiên cứu đề xuất các giải pháp để giúp sinh viên chủ động nhận diện và phòng tránh chúng một cách hiệu quả. Trong phạm vi bài báo này, nhóm tác giả mạnh dạn đề xuất một số giải pháp cụ thể như sau:

(1) Đối với sinh viên: Cần chú trọng thực hiện những vấn đề sau: (a) Chủ động, tích cực học tập nhằm nâng cao nhận thức và trang bị kiến thức pháp luật cho bản thân. Tích cực tham gia các hoạt động do Nhà trường, Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh và Hội Sinh viên Việt Nam tổ chức, nhất là các hoạt động về tuyên truyền pháp luật; (b) Chủ động nâng cao kiến thức xã hội về mọi mặt để thích nghi với hoàn cảnh sống mới, môi trường sống mới và cuộc sống tự lập tại các thành phố lớn như TP. HCM. Luôn theo dõi các trang thông tin của nhà trường và trang thông tin của địa phương nơi mình đang sinh sống và học tập để cập nhật thông tin hàng ngày nhằm giúp cho họ tránh được những rủi ro về các hình thức lừa đảo; (c) Tự tạo cho mình tâm lý đề phòng, thận trọng trong bất cứ môi trường nào. Chủ động lắng nghe và học hỏi kinh nghiệm từ bạn bè, người thân và thầy, cô giáo để nhận biết rõ các hình thức, thủ đoạn lừa đảo hiện nay; (d) Trong thời gian sinh sống và học tập tại các thành phố lớn, ngoài học tập chính khóa trên giảng đường, sinh viên nếu có nhu cầu trao đổi cho bản thân các kiến thức, kỹ năng, kinh nghiệm trước khi ra trường, thì chỉ nên tham gia các câu lạc bộ, đội nhóm ở trong trường, hoặc cần tìm những địa chỉ tin cậy để tham gia nhằm tránh những chiêu thức lừa đảo, thu tiền bất hợp pháp; (e) Khi tiếp cận với không gian mạng để học tập và giải trí, sinh viên cần trang bị cho mình kiến thức cơ bản về công nghệ. Cần nâng cao cảnh giác, không nhẹ dạ, cả tin mà bị sập bẫy các đối tượng lừa đảo. Đặc biệt, tuyệt đối không cung cấp các thông tin cá nhân, địa chỉ, số điện thoại, thông tin tài khoản ngân hàng của mình cho các đối tượng mà mình không quen biết. Đồng thời, có biện pháp bảo vệ các thông tin tài khoản ngân hàng, tài khoản cá nhân để tránh bị kẻ xấu lợi dụng, chiếm đoạt; (f) Trong trường hợp không may bị các đối tượng lừa đảo chiếm đoạt tài sản, không nên dấu diếm, mà phải trình báo với cơ quan chức năng, gia đình, nhà trường để có biện pháp xử lý kịp thời.

(2) Đối với các cơ sở giáo dục: Cần chú trọng thực hiện những vấn đề sau: (a) Tăng cường và nâng cao hiệu quả công tác giáo dục tư tưởng, phổ biến chính sách, pháp luật của nhà nước và các chế tài xử lý đối với tội phạm và các vi phạm pháp luật liên quan đến hoạt động lừa đảo chiếm đoạt tài sản trong những năm đầu khi sinh viên tham gia học tập tại trường, đặc biệt là trong chương trình giáo dục định hướng đầu khóa hay tuần sinh hoạt công dân đầu khóa dành cho sinh viên. Đổi mới hình thức giáo dục pháp luật trên giảng đường, cần kết hợp giảng dạy lý thuyết và thực tiễn về hoạt động lừa đảo, hình thức lừa đảo chiếm đoạt tài sản nhằm giúp sinh viên hiểu rõ các hình thức, thủ đoạn của tội phạm lừa đảo hiện nay để có biện pháp phòng, tránh hiệu quả. Tăng cường công tác quản lý sinh viên, xây dựng các kênh truyền tải thông tin, sử dụng đa dạng các hình thức tư vấn, hỗ trợ sinh viên để tuyên truyền và giải đáp những thắc mắc của sinh viên về kiến thức pháp luật, tình huống pháp luật trong quá trình học tập tại trường. (b) Cần thường xuyên tổ chức tuyên truyền pháp luật theo chủ đề, trong đó chú trọng tuyên truyền các chủ đề về phòng ngừa tội phạm lừa đảo nhằm nâng cao nhận thức của sinh viên về vấn đề này. Đặc biệt, cần kết hợp với các cơ quan chức năng về phòng, chống tội phạm lừa đảo để đẩy mạnh công tác tuyên truyền, phổ biến về phương thức, hình thức, thủ đoạn, hậu quả và các quy định pháp luật liên quan đến những hành vi lừa đảo nhằm nâng cao ý thức của sinh viên về vấn đề này. Về tổ chức thực hiện, Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh và Hội Sinh viên Việt Nam là hai tổ chức nòng cốt trong hệ thống chính trị của các cơ sở giáo dục trong cả nước nói chung và các trường đại học, cao đẳng tại TP. HCM nói riêng, có chức năng, nhiệm vụ tuyên truyền kiến thức pháp luật đến sinh viên. Về cách thức thực hiện, cần xây dựng hoạt động giáo dục pháp luật với hoạt động phong trào để tăng cường giáo dục kiến thức pháp luật thông qua hoạt động thực tiễn. Tổ chức các sân chơi, tìm hiểu kiến thức pháp luật, trong đó chú trọng đến kiến thức pháp luật về các hình thức lừa đảo chiếm đoạt tài sản. Cần mạnh dạn đổi mới các hình thức tuyên truyền kiến thức pháp luật bằng đa dạng các hình thức truyền thông như tuyên truyền bằng miệng, bằng rôn, pa nô, áp phích, hội nghị, báo cáo chuyên đề, các cuộc thi...qua hình thức sử dụng công nghệ thông tin để tuyên truyền như internet, MXH...nhằm tạo sự tương tác tích cực với sinh viên trong công tác tuyên truyền, phổ biến kiến thức pháp luật.

(3) Đối với cơ quan quản lý: Cần hoàn thiện hành lang pháp lý, đặc biệt là những quy định của hệ thống pháp luật về tội phạm lừa đảo chiếm đoạt tài sản. Xây dựng những quy định rõ ràng, tạo điều kiện thuận lợi cho các cơ quan chức năng đấu tranh phòng chống tội phạm lừa đảo. Tiếp tục quán triệt thực hiện Kết luận số 05-KL/TW ngày 15 tháng 7 năm 2016 của Ban Bí thư về tiếp tục đẩy mạnh thực hiện Chỉ thị số 48-CT/TW của Bộ Chính trị khóa X về “Tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác phòng, chống tội phạm trong tình hình mới”; Kết luận số 44-KL/TW ngày 22 tháng 1 năm 2019 của Ban Bí thư về tiếp tục đẩy mạnh thực hiện Chỉ thị số 09-CT/TW của Ban Bí thư khóa XI về “Tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với phong trào toàn dân bảo vệ an ninh Tổ quốc trong tình hình mới”; Nghị quyết số 96/2019/QH14 ngày 27 tháng 11 năm 2019 của Quốc hội về công tác phòng chống tội phạm và vi phạm pháp luật, công tác của Viện kiểm sát nhân dân, của Tòa án nhân dân và công tác thi hành án. Quan trọng hơn, cần nghiêm túc thực hiện Chỉ thị số 21/CT-TTg ngày 25 tháng 5 năm 2020 của Thủ tướng chính phủ về tăng cường phòng ngừa, xử lý hoạt động lừa đảo, chiếm đoạt tài sản.

4. KẾT LUẬN

Đa số sinh viên hiện nay có xu hướng tập trung về các thành phố lớn để sinh sống và học tập với nhiều lý do khác nhau. Trong đó, TP. HCM là nơi có nhiều điều kiện học tập, giải trí tốt nhất; giúp nâng cao khả năng cá nhân về kiến thức, kỹ năng, kinh nghiệm và ngoại ngữ; và kết nối dễ dàng với thế giới. Bên cạnh đó, TP. HCM còn là trung tâm kinh tế của khu vực phía Nam và của Việt Nam với đa dạng cơ hội việc làm vì số lượng công ty, doanh nghiệp tập trung nhiều trên địa bàn và hoạt động đa ngành, đa nghề. Tuy nhiên, điều đáng chú ý là các chủ thể có sở thích với môi trường sống hiện đại, năng động, phức tạp và tiềm ẩn nhiều rủi ro cần phải có bản lĩnh, nhiều kinh nghiệm, kỹ năng sống và kiến thức pháp luật để không bị vướng vào cạm bẫy và các hình thức lừa đảo. Sinh viên với tuổi đời còn trẻ, kinh nghiệm chưa nhiều, kiến thức pháp luật hạn chế, thích tìm tòi, khám phá, học hỏi, cho nên, với những đặc điểm này, họ chính là đối tượng mà tội phạm lừa đảo nhắm đến.

Chính vì vậy, cần phải chú trọng tăng cường công tác giáo dục tư tưởng, nâng cao nhận thức, tuyên truyền kiến thức pháp luật cho sinh viên dưới nhiều hình thức khác nhau. Đây chính là trách nhiệm của nhà trường, các tổ chức chính trị xã hội trong nhà trường, gia đình, xã hội và sự nỗ lực tìm hiểu kiến thức pháp luật của bản thân sinh viên. Mỗi sinh viên cần trang bị cho mình sự hiểu biết về những hình thức lừa đảo chiếm đoạt tài sản. Từ đó, có thể giúp họ chủ động có những biện pháp phòng, tránh tốt nhất đối với các hình thức lừa đảo phổ biến hiện nay./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Bộ Giáo dục và đào tạo, 2018. “Số liệu chung về giáo dục đại học và giáo dục cao đẳng năm học 2018” (<https://moet.gov.vn>), [truy cập ngày 12/04/ 2021];
- [2] Tổng cục Thống kê, 2018, “Số liệu thống kê số lượng sinh viên các trường đại học, cao đẳng phân theo địa phương năm 2018 (<https://www.gso.gov.vn/SLTK>), [Truy cập ngày 12/04/2021];
- [3] Khoa Tư, 2020. “Tiếp tục làm rõ hành vi lừa đảo của team khởi nghiệp 360” (<https://svvn.tienphong.vn>), [Truy cập ngày 12/04/2021];
- [4] Wann, 2020. “Vụ nhiều sinh viên ngoan giỏi đồng loạt mất tích: Phát hiện hình thức đa cấp lừa đảo mới” (<https://hoahoctro.tienphong.vn>), [Truy cập ngày 04/06/2021];
- [5] Phạm Hữu, 2020. “học viên hoang mang vì trung tâm anh ngữ đột ngột đóng cửa” (<https://thanhnien.vn>), [Truy cập ngày 04/06/2021]
- [6] Thanh Huyền, 2020. “Những thủ đoạn lừa đảo qua mạng rộ lên thời gian gần đây” (<http://congan.com.vn>), [Truy cập ngày 23/04/2021];
- [7] Dammio, 2018. “Số liệu thống kê internet Việt Nam năm 2018” (<https://www.dammio.com>), [Truy cập ngày 20/05/2021];

- [8] Nguyễn Hương, 2020. “Bộ Công an cảnh báo thủ đoạn mạo danh cơ quan tổ tụng lừa đảo hàng ngàn tỉ đồng” (<https://nld.com.vn>), [Truy cập ngày 20/05/2021];
- [9] XT, 2021. “cảnh báo các đối tượng giả danh công an, tòa án lừa đảo chiếm đoạt tài sản” (<https://baodansinh.vn>), [Truy cập ngày 05/06/2021];
- [10] Minh giảng, 2020. “Cả chục sinh viên bị lừa trên trang mạng gia sư 49.000 thành viên” (<https://tuoitre.vn>), [Truy cập ngày 05/06/2021];
- [11] wikipedia, 2021. “Thành phố Hồ Chí Minh” (<https://vi.wikipedia.org>), [Truy cập ngày 05/06/2021];
- [12] Phương Thanh, 2018. “Bẫy đa cấp rình rập tân sinh viên” (<https://tuoitre.vn/>), [Truy cập ngày 07/06/2021];
- [13] Giang Đình, Bùi Anh Tuấn, 2021. “Rộ chiêu lừa tuyển dụng”(<https://www.sggp.org.vn>), [Truy cập ngày 07/06/2021];
- [14] Tiến Liêm, 2019. “Sinh viên cảnh giác khi thuê trọ, tìm việc” (<https://www.sggp.org.vn>), [Truy cập ngày 08/06/2021];
- [15] Thông tấn xã Việt Nam, 2021. “Cảnh báo tình trạng giả danh công an để lừa đảo ở thành phố Hồ Chí Minh” (<https://tuoitre.vn>), [Truy cập ngày 22/05/2021];
- [16] Nguyễn Thị Xuân Thu, 2018, Nhận diện một số phương thức, thủ đoạn của tội phạm sử dụng công nghệ cao, Tạp chí Cảnh sát nhân dân.

Ngày nhận bài: 27/05/2021

Ngày chấp nhận đăng: 01/07/2021